

DISSE^TRAT^IO ACADEMICA
DE
IMMUTABILITATE DEI,

Quam
Supremi Luminis auspicio
In Illustri Salanâ

Sub PRÆSIDIO
VIRI AMPLISSIMI atq; EXCELLENTISSIMI
DN. JOH. CHRISTO-

PHORI Hundeshagen /
in Athenæo Salano Log. & Philos. Primæ Professoris Publ.
Ordinarii

Publico Examini subjicit

SEBASTIANUS Reuss/

Thiersheimiô-Variscus
AUTOR ET RESPONDENS
Addiem Febr.

In Auditoriô Philosophorum

horis solitis

a LVI. 6.

JENÆ,
Typis JOH. JACOBI BAUHOFERI.
ANNO M DC LXIX.

F. H. 20

A. III. 18.

Coll. diss. A
6, 6

VIRIS.

Admodum Reverendis, Amplissimis, Praeclarissimis & Prudentissimo

Dn. JOHANNI Rüppenstein
Ecclesiæ Wunsideliensis verbi
divini ministro vigilantissimo

Dn. JOHANNI Baumanni
Ecclesiæ Leucopolitanæ Pastori
dignissimo.

Dn. JOHANNI Quirr
Civitatis VVunsideliensis Senatori
& Camerario Spectatissimo.

Dnn. Fautoribus & Promotoribus,
hospitiq; suo quondam,
Summâ semper animi observantiâ colendis.

in submissi & grati animi characterem

hanc Disputationem

dedicat

SEBASTIANUS Kug
Autor Respondens.

בָּאַלְחִיּוֹת :

§. I.

uod sit aliquod ens omnium nobilissimum & perfectissimum, nulli Gentili in rerum natura viventi, planè incognitum esse potuisse arbitror, dummodo oculos suos ad varias tām cœlestes quām terrestres creaturas direxerit; quid enim ipsi potuisset esse tām apertum, tamquam perspicuum, cum Cœlum, tanquam opificium Dei admirabile, aspexerit, quam esse aliquod Numen præstantissimæ mentis, à quo talia omnia regantur & gubernentur. Nemo est tām rudis, inquit Lactantius (Firmian. divin. instit. l. 1 c. 2.) tām feris moribus, quin oculos suos in Cœlum tollens, tametsi nesciat, cuius Dei providentia regatur hoc omne, quod cernitur, aliquam tamen esse intelligat ex ipsa rerum magnitudine, motu, dispositione, constantia, utilitate, pulcritudine, temperatione; nec posse fieri, quin id, quod mirabili ratione constat consilio aliquo sit instructum. Hæc ille.

§. II. Hæc notitia Dei alias dicitur acquisita, propterea quod è contemplatione rerum creaturarum subordinatur, quā ductrice si processerunt, non potuerunt non pervenire & inquirere in causam aliquam primam, hunc in modum argumentantes: Si datur causa secunda, danda est necessariò prima. Sed datur secunda. E. Major tali nititur principio, quia in causis essentialiter subordinatis non datur progressus in infinitum, si enim in illis daretur progressus

A 2

in

in infinitum, aliquid foret causa & non causa; causa foret, quia ad illam ut causam fieret progressus. Non foret causa, quia causatum nulla ratione posset attingere, ob distantiam, quâ distaret, infinitam. Minoris ratio fundatur tum in experientia tum in sequenti principio: Nihil est causa sui ipsius: Vel: omne quod fit, ab alio fit. Demonstratur hoc iterum ex principio omnium primo: impossibile est idem simul esse & non esse. Si nempe quicquid fit & producitur, non ab alio fit & producitur, sed sui ipsius existit causa, simul erit & non erit. Erit, quia se produxit: Non erit, quia adhuc est producendum.

§. III. Vidimus hactenus, quod ratio humana cognoscere possit, dari aliquod Ens nobilissimum & perfectissimum quod esset omnium prima causa: porro videbimus, an ex lumine naturæ cognosci possit Ens illud omnium Nobilissimum & perfectissimum esse unum.

§. IV. Quod autem ens illud nobilissimum & perfectissimum sit unum, probamus h. m. Q. ex se, & per essentiam suam est singulare, id non potest multiplicari; atqui Ens increatum ex se & per essentiam suam est singulare. E. Major probatur: quia ubique ratio communis est multiplicabilis secundum diversas naturas singulares, ibi ad minimum requiritur, ut singularitas sit extra essentiam talis naturæ, saltim secundum rationem, alias & illa esset multiplicabilis, quod absurdissimum. Imò experientia quodammodo constat, id quod diximus, si namque intra ipsam hominis essentiam esset singularitas, non esset ille homo multiplicabilis per plura individua. Quia tamen naturam perfectè concipio, absque singularitate, potest sic per plura individua multiplicari, quia singularitas est extra rationem ejus essentiale. Minor probatur: quia ens increatum existit per essentiam, quia alias posset non existere, quod absurdum.

furdum; at quod per essentiam existit, per essentiam est singulare, quia & existentia non est nisi singularium, & ut aliquid existit, eo modo dicitur esse singulare.

§. V. Atque hinc jam consequitur illud ens ita unum esse, ut ab eo omnia alia dependeant, omnia enim reliqua creatas sunt; si E. unum illud increatum est. E. omnia reliqua ab increato illo dependent. Summa hæc est: Quocunque ens ita est unum, ut ab eo omnia alia dependeant entia, id est Deus. Atqui ens increatum ita est unum, ut ab eo omnia alia entia dependeant. E. ens increatum est Deus. Major & Minor ex dictis patient. E. firma stat conclusio.

§. VI. Contra hæc verò objici potest. Q. Gentiles ex lumine naturæ non cognoverunt, illud etiam non potuerunt cognoscere; Atqui unum Deum: Gentiles non cognoverunt; E. Resp. negando, quod Gentiles non potuerint cognoscere unum esse Deum: eis vulgus Gentilium quidem non cognoverat unum esse Deum, tamen saniores Gentiles probe id noverunt, teste Philosopho Metaph. c. 10. T. 56. quando dicit: Rerum natura malè administrari non vult; & multorum Dominatus ac principatus non est utilis, unus E. sit Princeps.

§. VII. Quod verò rudiores Gentiles id non cognoverunt, non propterea tamen ipsi potentia, quâ tandem ad cognitionem unius Dei potuerint pervenire, est adimenda, si modò ulterius inquisivissent. Et Divus Hieronymus in Psalm. 95. scribit: Gentiles, licet Lapides & ligna venerantur, tamen intelligunt aliquid majus esse, quam ipsi sint & in errore suo indicant se habere sapientiam: Porro: Sed si forte rixam fecerint, & si forte juramentum aliquod inter illos venerit, non dicunt, lapides isti vident, ligna vident, sed Deus videt, & Deus audit.

§. IX. Postquam probatum dedimus, quod sit Deus

A 3

quod

quod etiam sit unus, ulterius progredimur & inquirimus, quid sit Deus; nam non solum ex lumine naturæ cognosci potest quod sit, sed & quid sit Deus, sive ipse primus conceptus & essentia Dei, ut & varia Dei prædicata & attributa.

§. IX. Est igitur Dei essentia illud, quod primò in Deo concipitur, & per quod ab aliis rebus omnibus distinguitur, quodque nostro concipiendi modo est radix omnium perfectionum, quæ Deo per modum attributorum tribuuntur: Concipitur autem primò in Deo, quod sit ens independens. Per prius, quod sit ens, convenit cum creaturis; per posterius verò, quod sit independens, distinguitur ab omnibus aliis rebus creatis.

§. X. Quod verò Deus sit ens independens, probatur exinde, quia si non esset independens, esset dependens, & consequenter dependeret ab alio ente: Cum verò repugnet, Deum esse, & tamen dependere ab alio; propterea relinquitur, quod Deus sit Ens independens.

§. XI. Quæ post hunc primum conceptum sive essentiam Dei in ipso concipiuntur, dicuntur attributa Dei; ubi tamen notandum, quod ad attributa Dei vulgo quædam referantur, quæ strictè loquendo non sunt attributa, sive affectiones Dei, undè rectius generaliori vocabulo significantur & dicuntur prædicata Dei, quæ tamen ipsa posteriora sunt essentiâ divinâ.

§. XII. Dico quæ posteriora sunt, ratione nostri, si quidem omnia Dei prædicata cum essentia divina unum planè sunt, & idem, nulla ibi est vel prioritas, vel posterioritas; sed à parte nostri, nostri scil. intellectus, qui distinctè ea, non falsò, licet inadæquate concipit. Quando igitur quædam ex Dei attributis ita ipsi assignantur, ut secundum nostrum concipiendi modum aliud quidpiam, se prius agnoscere videantur, non quidem ut veram & realem causant,

sam, sed tantum ut rationem quādam inferendi à priori ad cuius præsentiam ipsum inde deductum attributum ex quadam necessitate ponitur, de primo omnium non male sumus solliciti. Et tale attributum omnium à parte nostri conceptus primum dicimus independentiam, quod sequenti ostendimus ratiocinio:

Q[uod] conceptus à parte nostri intellectus inter attributa divina omnium de Deo formatorum conceptum est quasi fons & radix, ille etiam omnium reliquorum recte salutatur primus. Atqui conceptus independentiæ &c. E. Major est extra controversiam, quia ex quo conceptu tanquam fonte omnia reliqua attributa deducuntur, ita ut eo prior dari non possit, ille meritò habetur primus. Minorem ostendit inductio. Sic v. g. Deus dicitur immensus, quia est infinitus; cur autem est infinitus, quia est simpliciter independens.

§. XIII. Attributa Dei alia sunt negativa, alia positiva.

§. XIV. Contra §. præcedentem possit forsitan quis obiecere, & opponere hoc argumentum: Attributa negativa de Deo non prædicantur, quia removent aliquid ab essentia Dei, quomodo ergo erunt attributa? Verum Resp. quod optimè dicantur attributa, quia licet aliquid de Deo negent formaliter, fundamentaliter tamen & materialiter positivam innuunt perfectionem. Sic v. g. immaterialitas, immortalitas &c. formaliter quidem removent aliquid, illa corpus, hæc mortem, materialiter tamen illa ponit Spiritum seu essentiam Spiritualem; hæc verò vitam. Spiritualitas autem & vita sunt perfectiones positivæ. Unde tamen immaterialitas, quam immortalitas certo modo positivum quid in Deo significat.

§. XV. Positiva verò attributa duplicis sunt generis:
Rela-

Relativa scil. & absoluta. Relativa sunt, quæ per realem actionem circa creaturas sese exserunt, & quando dicitur Deus Pater creaturarum Creator, conservator, primum movens : Absoluta verò dicuntur, quæ hujusmodi respectum non habent ad creaturas, ut circa eas se exserant per realem actionem ; hujusmodi attributa sunt, omniscientia, Sapientia, omnipotentia.

§. XVI. Quod ad prædicata Relativa attinet, ea cognosci possunt ductu Metaphysicæ viâ Causalitatis, dum scil. viso hoc universo, vel effectu aliquo, colligimus, eum descendere à prima aliqua causa, quæ non est alia, quàm ipse Deus. Hoc modo Ergò Deus ut Creator, ut Conservator, ut Pater creaturarum cognoscitur.

§. XVII. Quod attinet ad attributa absoluta, ductu Metaphysices cognoscuntur viâ eminentiæ, quando scil. deprehensâ aliquâ in creaturis perfectione, colligitur, eam longè eminentiori & nobiliori modo inesse Creatori.

§. XIX. Denique ductu Metaphysices cognosci etiam possunt attributa Dei negativa, & quidem viâ negationis, dum visâ aliquâ imperfectione, ea à Deo removetur. Sic cum homo deprehendit mortalitatem esse magnam imperfectionem, removet eam à Deo, & Deum, ut immortalem apprehendit.

§. XIX. Nos remotis cunctis Dei attributis positivis, & negativis, Immutabilitatem pro ratione nostri instituti, discutiendam nobis hac vice sumsimus. Antequam autem ad rem ipsam deveniamus, omnino præmittendum esse censemus, quod aliquid possit immutabile dici bifariam (1) Privativè, (2) Negativè. Immutabile privativè acceptum est id, quod quidem aptum natum est mutari, sed non mutatur. Negativè acceptum est id, quod neque actu mutatur, neque ulla aliâ ratione mutari potest. **Hoc posteriori modo**
Deus

Deus recte immutabilis appellatur, tunc ratione essentiae, tunc ratione voluntatis: Estque immutabilis a πλω & simpliciter; Angeli vero & coeteræ res creatæ κτι & secundum quid sunt immutabiles.

§. XX. Natura rationalis alias quinque modis dici potest mutabilis: (1) quoad existentiam. (2) quoad accidentia. (3) quoad locum. (4) quoad cognitionem. (5) quoad propositum seu decretum voluntatis. Horum vero modorum omnium & singulorum in medium allatorum, nullo, Deum mutari posse, eâ quâ fieri potest brevitate & perspicuitate ordine demonstrabimus.

§. XXI. Quod Deus Ter. Opt. Ter. Max. non mutetur quoad existentiam, partim ex Sacris literis, partim ex ratione probamus; & quidem ex Sacris literis, cum expressè dicatur Psal. 102. 28. Mal. 3. 6. Ego Jehova & non mutor. Jac. 1. 17. Apud Deum non est παράλαγμὸν τεγμῆς διπονίασμα. Ex ratione vero probamus h. m. Si prima causa mutatur, tunc mutatur vel ab alia causa, vel à se ipsa: Non ab alia; illa enim esset vel nobilior vel fortior. Atqui nulla nobilior vel fortior primâ dari potest, E. non mutatur ab alia. Non à se ipsa: Sic enim transmutaretur aut in nobilis, aut in minus nobile; jam falsum est, hanc mutari in vi- lius; Sic enim non maneret Deus. In nobilis autem ferri nequit, quia nihil tale invenitur.

§. XXII. Deinde probamus etiam Deum esse immutabilem, à Dei simplicitate omnimoda. Nam compositio, uti cuiuslibet imperfectionis, ita etiam mutationis est origo. Deus autem est ens simplicissimum, omnemque respuit compositionem, adeoque etiam nullam recipit mutationem. Per compositionem vero hoc loco non intelligimus compositionem rationis, siquidem hæc cum Dei immutabilitate & simplicitate non pugnat; sed intelligimus nos

B

com-

compositionem realem, quæ in Deum minimè cedit; quod probamus porrò h. m. Ubiunque non dantur extrema componentia, actu ante operationem intellectus distincta, ibi non potest esse realis compositio. Atqui: in Deo non dantur extrema componentia, actu ante operationem intellectus distincta. E. in Deo non datur realis compositio. Major clarissima est, quia negatà distinctione, compositio ne fangi quidem potest. Minor probatur, quia in Deo nihilest præter attributa, & proprietates personales; at hæc omnia identificantur ad essentiam. Deinde quæ sic distincta sunt, non possunt uniri, nisi operatione alicujus efficiens, at in Deo isti ismodi efficiens dari nequit.

§. XXIII. Deus porrò, non est compositus ex subiecto & accidente. Quando nos dicimus Deum non esse compositum ex subiecto & accidente, intelligimus accidens prædicamentale, non prædicabile, siquidem illud, non verò hoc contra Dei immutabilitatem pugnat. Quod Deus non sit compositus ex Subiecto & accidente prædicamentali, proboh. m. Si in Deo datur compositio ex Subiecto & accidente prædicamentali, sequitur in Deo dari verum accidens, quod absurdum. Consequens clara est: absurditas consequentis probatur, quia accidens illud perficeret Substantiam Dei, aut non perficeret; si hoc, frustria poneretur: si illud, sequeretur, substantiam Dei non esse infinitè perfectam, quod enim in se infinitè perfectum est, non potest ulterius perfici, quod absurdum est. Porrò illa accidentia, aut haberent esse increatum, aut creatum aut nullum; non increatum, quia sic essent independentia & à se; at esse independentia & à se, non potest convenire duobus entibus omnino essentialiter distinctis, qualia essent Substantia Dei, & accidentia ista. Præterea accidentia illa essent essentialiter entia in alio, quæ esset magna ioperficio, & tamen essent entia à se,

se. quæ ētēt magna perfectio, quæ sunt incompossibilia, summa perfectio & infima imperfectio. Nec habent esse creatū, quia sic quid creatum posset perficere increatum, & præterea ex historia creationis patet, esse contra fidem, dari ab æterno ens creatum, quo tamen exinde sequeretur. E. habent nullum, id est, sunt non entia.

§. XXIV. Quamvis illa, quæ hactenus ad Dei immutabilitatem, tūm quoad Substantiam, tūm quoad accidentia, stabilendam, protulimus, sint tam aperta, ut nemo, cui sanum sincipit, contra ea assurgere possit; tamen Conradus Vorstius contra ea, in primis contra ipsius nimirum Dei æternitatem pugnare non erubuit.

§. XXV. Argumenta Vorstii, quibus æternitatem Dei destruere conatur, sunt sequentia:

(1) Quicquid Scriptura Sacra Deo tribuit, illud de eo non est negandum. Atqui differentias temporum Scriptura Sacra Deo tribuit, E. differentiae temporum de Deo non sunt negandæ. Minor probatur variis Scripturæ testimoniis ut Apoc. 1, 4. Dan. 7, 13. Psal. 10, 27. Esa. 44, 6.

Ad hoc dubium Resp. limitando Majorem h. m. Quicquid Scriptura Sacra tribuit Deo ita, ut illud quod Deo tribuit verè in illo sit, illud non est negandam. Sic limitatā Majore, cadit Minor: nam quando Scriptura Deo tribuit durationem, expressam differentiis temporis, praesentis, præteriti & futuri, accommodat se nostro captui, & viam nobis monstrat, qua per cognitionem rerum nostrarum vel sensibilium, ad rerum divinarum notitiam aliquam saltem perveniamus; nam essentia divina non habet partes per modum motus fluentes, sibiique invicem propriè succedentes, sed duratio ejus est tota simul, & indefectibilis, omnibusque temporis partibus coexistens, non quidem conjunctim, sed divisim, quod non aliâ ratione intelligendum,

B 2 quam

quam quod hodiè tota æternitas coexistat hodierno diei, cras
tursus tota crastino; & sic consequenter.

§. XXVI. (2) Objicit Vorstius: Toties in æternitate
prius & posterius statui, quoties Deus aliquid ante Mundi
fundationem decrevisse dicitur, aut aliquid à se ipso olim
gestum recordari, aut quidpiam à se ipso faciendum pro-
mittere vel prædicere.

Ad hoc Respondet. Decreta Dei, quæ processere
Mundi foundationem, manifestè evincunt, exemptum pe-
nitus esse Deum ab omni duratione & successione tempo-
raria. Nam si Deus verè quicquam decrevit, nondum con-
dito Mundo; sanè decreta Dei non sublunt tempori, nam
nondum fundatâ terrâ; nullus tempori locus fuit. Deum
autem recordari operum suorum, de Deo *αἰγαπηταῖς* di-
citur. Promissiones denique Dei de rebus faciendis; res
quidem quæ producentur, temporî submittunt, sed non
Deum.

§ XXVII. (3) Objicit Vorstius: Sententiam nostram
manifestâ contradictione scipiam everttere. Nam si æter-
nitas est tota simul, & omnium temporum differentiis sive
partibus coexistit: sequi hinc censet omnes temporum dif-
ferentias simul futuras respectu æternitatis, cui coexistunt.
At verò hec asserere, est pugnantia asserere. Sic enim præ-
teritum non erit verè præteritum, & futurum non verè fu-
turum. Nam illud amplius non est; hoc verò nondum est;
Et tamen utrumque præsens est in æternitate, si utrumque
æternitate coexistit.

Ad hoc Resp. Æternitas non coexistit omnibus tem-
poris differentiis, simul existentibus, quod nos velle, falsò
statuit Vorstius; sed singulis seorsim sumtis. & sibi mutuò
succedentibus. e. g. hodiè coexistit æternitas hodierno diei;
cras crastino diei. Hinc tamen nulla verisimilitudine con-
cluseris,

cluseris, hodiernum & crastinum diem simul inter se existere; non magis, quam si quispiam inferre vellet, homines qui abhinc mille annis vixerent, & qui hodie vivunt, & qui post mille annos vivent, junctim & simul vivere, quia totum Cœlum omnibus his, sed sibi invicem succendentibus coexistit.

§. XXIX. Superius §. 23- probavimus, quod Deus non sit compositus ex subiecto & accidente: jam considerabimus ea, quæ Vorstius contra nostrum assertum profert, quando ita argumentatur: (1) Decreta Dei sunt multa. Substantia Dei est unica. E. de cœpta Dei non sunt Substantia vel essentia Dei, sed accidentia. Resp. (1) Negando consequentiam, quia vitium est in forma, quod accipe ex simili. Personæ divinæ sunt multæ. Substantia Dei est unica. E. Personæ non sunt Substantiæ, sed accidentia, quod absurdum. (2) Major falsa est in sensu Vorstii accepta, qui decretum sumit pro actu voluntatis, qui cum sit ipsa Dei essentia, per modum actus vitalis significata, non potest esse nisi unicus. Non igitur alio actu voluntatis Deus decrevit creare Mundum, prædestinare quosdam ad vitam æternam &c. sed uno simplici, sicut non sunt multi actus intellectus, quorum uno cognoscat Petrum, alio Paulum, & alio Johannem, sed unus simplex, etsi multa videantur ratione multitudinis objectorum.

§. XXIX. (2) Objicitur. Decreta Dei sunt libera. Substantia Dei est necessaria. E. Decreta Dei non sunt substantia. Ad hoc dubium respondetur, Majorem veram esse de decretis, ratione terminationis. At sic non inteligit Vorstius, sed ratione existentiarum, & sic est falsa.

§. XXX. (3) Objicitur. Decreta Dei non sunt æterna. Essentia Dei est æterna. E. Major probatur, quia pendent à libera Dei voluntate, ut à causa efficiente libera:

at omnis causa libera antecedit effectum suum ordine temporis, sive durationis, actio enim ista supponit deliberationem intellectus. Ad hoc Resp. (1) repetenda est ad maiorem modò data responsio ad 2. argumentum. (2) Vorstius seipsum proprio jugulat gladio, qui a pag. 66. sic scribit: Certum est decretum Dei de omnibus rebus ad suum finem ordinandis deque bonis efficiendis, malis autem permittendis, jam inde ab æterno factum esse, idemque in æternum permanere. Et hoc sensu, nec originem ullam habere, nec finem unquam invenire.

§. XXXI. (3) *Deus non mutatur, quoad locum, quia est ubique, ac omnibus in rebus.* Hanc assertionem non tantum comprobat Scriptura, sed & sana ratio. Præmittimus vero, quod tribus modis aliquid alicubi possit dici. (1) per essentiam. (2) per potentiam. (3) per scientiam. Quod Deus per essentiam suam sit ubique probat h. m. Quodcunque ens est independens illud non potest habere finitam essentiam. Atqui Deus est ens independens. E. Deus non potest habere finitam essentiam. Minor probatur: quia Deus est Spiritus simpliciter independens, qui non habeat esse ullo modo ab alio receptum vel communicatum. Minor probatur, quia ens independens nec ab alio potest finiri, quia involvit repugnantiam, aliquid esse independens ab alio, & tamen ab alio finiri & terminari, quod est esse dependens. Nec potest finiri à se, quia vel finiretur libere vel necessario; Si hoc, sequitur Deum agere ex necessitate naturæ, quod absurdum. Si illud, tunc contra inclinationem naturæ intelligentis, appeteret suam imperfectionem, quia essentia finibus carens in infinitum perfectior est habente fines.

§. XXXII. Quod Deus per essentiam non possit esse ubique seu omnipræsens, affirmare rursum non erubuit sæpe

sæpè citatis Vorstius , hisce motus rationibus : (1) quod per omnipræsentiam decedat aliquid perfectioni divinæ , cùm alijs quoque rebus levibus & conspurcatis adesset Deus . Ad hoc Resp negando consequentiam . Nam sicut Deus res viles sine dedecore creavit , ita easdem etiam meritò sustentat , & iisdem sine contaminatione est præsens . Damus porrò instantiam de Sole , qui quamvis in rem sordidam quoque effundat radios , indè tamen non inquinatur ; multò minus Deus , qui Solis autor est & creator , ob præsentiam rei sordibus conspurcabitur . Sic & anima rationalis est incorpore leproso , nec tamen à corpore leproso coinquinatur . Distinguendum enim est inter rem materialem & immaterialem , illa , non hæc coinquinari potest .

§. XXXIII. Objicitur (2) quod omnes Gentes in precibus manus eleverint ad Cœlum . E. ibi Deus tantum sit præsens . Resp. (1) negatur consequentia . A gentium consuetudine enim in oratione usitata ad negandam Dei ubiquitatem , collectio est insirma . (2) neque satis constat , quod hæc omnium Gentium consuetudo sit . Posito tamen ita se habere , nihil infertur indè aliud , quam quod Deus peculiari modo , gloriose scilicet in eo sit , quod libenter concedimus . Exindè tamen non sequitur , quod tantum in Cœlo sit , sive inclusivè , exclusa ab aliis rebus creatis præsencia , quod negamus , quia sic à terris foret excludendus .

§. XXXIV. Objicitur (4) si Deus secundum totam essentiam in re qualibet , etiam minima in antro Sarabæi substantialiter adest , sequitur amplissimam Dei essentiam in angustum cogi , & ex maximo effici minimum . Sed hoc est absurdum , E. & illud . Ad hoc Resp. (1) quod nulla sit consequentia : quis enim sanus affirmabit , essentiam divinam tam esse impotentem , ut se à creatura patiatur constringi , aut in angustum cogi . (2) Assumptiona est in consequence

sequentia. Non sequitur: Deus est in templo, Cœlo. E. ibi in angustum est coactus. Quando enim Deus est in omni loco, non ei statim propriè dicta tribuitur localitas, sed modus saltim existendi Dei in omni loco repletivus indicatur.

§. XXXV. (4) *Deus non est mutabilis ratione cognitionis*, cum quis cognoscit, quod antea ignorabat, aut verum esse nunc deprehendit, quod antea falsum esse putabat. Nam juxta Hebr. 4. v. 13. Vivus est sermo Dei & efficax & penetrantior quovis gladio ancipiti. Nec est ulla creatura non manifesta in conspectu ipsius, immo omnia sunt nuda & intimè patentia oculisejus.

§. XXXVI. (5) *Deus non mutatur quoad decretum seu voluntatis propositum.* Quia si ejusmodi mutabilitas in Deum caderet, vel prefectura esset ex defectu scientiæ, vel ex inconstantia voluntatis; quod utrumque Dei perfectioni repugnat. Deus igitur quoad voluntatem sibi semper constat, & quod semel decrevit, ex parte ipsius nunquam mutabitur. Quod vero tali modo Deus non sit mutabilis probamus ex Scriptura, & quidem Num. 23, 19. ubi dicitur: Deus non est homo qui mentiatur, aut filius hominis, quem pœnitentiat; an ipse dixerit & non faciet, an loquutus fuerit & non præstabit illud? Hisce calculum suum addit D. Ambrosius, quando in lib. 2. de vocat. Gen. c. 10. ita scribit: Non est in Deo accidens motus, aut nova voluntas, aut temporale consilium, nec cogitatio ejus cum rerum mutabilium inæqualitate variatur.

Contra hæc Vorstius argumentatur ita: Quicunque non raro pœnitudine ducitur eorum quæ fecit, ille, ratione voluntatis non dicendum est simpliciter immutabilis. Atqui Deus &c. E. Min. probatur Gen. 6. v. 6.

Resp.

Resp. ad hoc limitando Majorem h. m. Quicunquè propriè pœnitudine ducitur , ille quoad voluntatem non est simpliciter immutabilis. Sic limitatâ Majore , negatur Minor. Nam propriè dicta pœnitudo non cadit in Deum. Ad hanc enim requiritur tum internus animi dolor , qui est in voluntate , detestante id quod factum est , adeò , ut quod factum est , optet infectum ; tum effectus , qui dolorem interiorum urentem animum excipit ; & est facti , quantum fieri potest , retractatio atque demolitio. Quis verò adeò stupidus est , ut hæc in Deum cadere posse credat. Scriptura tamen αἴτιον πατέρως Deo pœnitudinem tribuit. Quando enim manuum suarum opus ob enormitatem aliquam demolitur & vastat , aut dona sua repetit , gratiamque aufert , pœnitere dicitur , idque quod illi hic conspiciuntur effectus , qui alias in pœnitudine hominum elucere solent. Mutatio interim universa est in rebus creatis , in Deo autem plane nulla. Hanc nostram sententiam confirmat Hieronymus , quando in cap. 7. in Proph. Amos ita scribit : Pœnitentiam Dei in Scripturis sic debemus accipere , quomodo somnium & iram ; non quod Deum pœniteat , aut mutet Deus sententiam , qui loquitur per Prophetam : Ego Deus & non mutor. Et cui nos dicimus : tu autem idem ipse es , & anni tui non deficient. Sed quod nobis ad meliora conversis , & ipsum pœniteat sententia suæ , ut nec justo reddat præmia , quæ promisit , si declinaverit ad iniquitatem , nec peccatori pœnas , quas comminatus est , si conversus fuerit ad salutem.

(2) Objicit Vorstius : Si Deus sæpè prædixit futura quæ tamen non evenerunt , sequitur quod non omnis immutabilitatis voluntas ipsius sit expers. Atqui Deus sæpè prædixit &c. E. Min. prob. Jon. 3. 4. Resp. Quod Deus aliqua prædicat , tanquam absolutè futura , aliqua verò sub conditione. Quæ Deus absolutè prædicit eventura , absolu-

C

tè

tē eveniunt; adeò ut hic nullæ conditiones requirantur. Quomodo prædixit Deus Messiam venturum, mortuos resurrecturos. Quæ verò sub conditione pronunciat Deus, ea tunc implentur, quando ponitur conditio; non implentur sublatâ conditione. Cujus rei luculentum in Ninivitis exemplum est. Quæ denique secundum consuetum causarum naturalium cursum eventura prædixit, ea fiunt, nisi causæ secundæ divinitus impedianter. Quod patet exemplo Regis Ezechiae, qui mortuus fuisset, nisi Deus naturales morbi causas, quæ jam prævaluerant, extraordinariâ potentia inhibuisset. Quibus observatis expedita est argumenti solutio.

Non uno Numen manet *Immutabile* sensu;
Vitâ, decretis, cognitione, loco.
Hoc dum scrutaris naturæ lumine solers
Præ mutabilibus rebus in orbe sitis,
Quisque tuum studium probat, ipseque gratu-
lor imo
Pectore: macte; tuum glorificaque Deum.

*Hicce paucis Pereximio ac Humanissimo Do-
mino Respondenti, Amico suo per dilecto
gratulari voluit*

JOH. CHRISTOPHORUS
Hundeshagen/ Log.& Phil. Prim.
P.P. Ordinarius.

Te

Te decorat pietas præstans & candida virtus,
Nec non doctrinæ concomitantur eas.
Doctrinam prodis, Sophies dum pulpita scandis
Et monstras præsens ingenii specimen.
Perge ita, sic scandes aliquando culmen honoris,
Egregiæ laudis præmia lauta feres.

Ita PraEximio atq; Eruditissimo Dn. Re-
spondenti votivâ manu scri-
bebat

M. GEORG. BEER.

Ardua dum tractas, Phœbi flos nobilis almi,
Ardua restabit gloria quippe Tibi.
Quin cinctura Tibi viridi tua tempora laurò^{rum}
Protinus aonii turba novena jugi.
Macte igitur studiis, etenim sicutur ad astra;
Ausibus IMMOTUM NUMEN adesse
velit!

Pereximio, iuxta ac literatissimo Domino Re-
spondenti leto ita ex animo
adscinit

GEORGIUS SCHULTHEIS/
Noribergensis.

Ex

Ex Cathedrâ doctè reddis responsa roganti:
Pergè; & mox laurò cinget Apollo caput.

ita vovet

**GVOLFG. GABRIEL Pachelbel
à Gehag.**

A. Ω.

Si benè certanti donatur pulcra Corona,
TE, quam Phœbus alit, moxque paranda,
manet.

Augustinus adjiciebam

**GEORGIUS MATTHAEUS
Gropp.**

Coll. diss. A. 56, music. 6